

46. Budapest, II. Kacsá utca 15–23.; Ganz utca 16.
Á, Kk, Tő

2007. június 11-től folytattuk a megelőző régészeti feltárást a fenti telkeken, a középkori Szentpétermártír külvárosban, amely újabb nagy felülettel gazdagította a középkori Buda Váralja településrészének régészeti topográfiáját.

A *Ganz utca É-i oldalát* egy 20. századi építkezés során erősen, szinte altalajig megbolygatták, ezért itt csak néhány török kori és 16. századi hulladéktároló gödör alsó részének megfigyelésére volt lehetőség. Az egyik objektum alján, a gödör szélénél körben kis átmérőjű karónyomokat figyeltünk meg. A terület többi részén csak két kisebb Árpád-kori épület csekély padlótöredéke került elő. Ezek valószínűleg az épületek hátsó részeinek maradványai lehettek, amelyeket az utcafront újkori és 20. századi beépítése nem bolygatott meg. Az egyik padló részlet felületéről 14. századi pénz került elő, azonban ezt az épületrészletet és az egész területet is át- meg átvágták a nagyméretű és nagy mélységű török szemétdödrök. A kályhaszemek és a mindennapokban használt kerámiaedények töredékei mellett egy szinte ép kiöntőcsöves kancsó, két ép talpas tál, egy ép talpas csésze, két persely, valamint több, különböző stíluscsoportba osztható fajansztöredék – egyik egy rhodoszi stílusú tálka töredéke – jelzi ennek a korszaknak a tárgyi emlékeit. Ezeken felül itt is találtunk újkori pincemaradványokat, valamint három újkori kutat is.

A *Kacsá utca 19–23. sz. telkeken* igen gazdag leletanyagot és sűrű városi beépítettséget találtunk. Az Árpád-kori megtelepedésre utalnak azok a lakóépületrészletek, melyeket sikerült feltárnunk. Itt a jelenlegi utcára merőlegesen két ház részletei kerültek elő. A Ny-i épület sárga agyagpadlóját sikerült megfigyelnünk, É-i felében egy tüzelőhely maradványait, valószínűleg a faszerkezetes épület tartóoszlopának helyével. A K-i épület agyagpadlójának csekély maradványai kerültek elő, azonban ennek az objektumnak az É-i és Ny-i oldalán volt egy L-alakú, kőből rakott fala, amelynek É–D irányú szakaszát egy késő középkori gödör vágta. A ház K-i oldalát egy újkori pince vágta, így teljes kiterjedését, valamint a fal további részleteit nem tudtuk megfigyelni. Ezen a két házhoz kívül a Ny-i épületről nyugatabbra szintén jelentkezett egy L-alakú kőfal, azonban ezt szintén vágta egy újkori pince, pontos kiterjedését és funkcióját nem ismerjük. Az épületekben és környezetükben több kisebb-nagyobb kör, illetve ovális alakú gödör került napvilágra. Az épületektől É-ra, az egykor volt telkek hátsó részén K–Ny irányú vízvezető árkokat találtunk. A késő középkor időszakából lakóépület nyomait nem tudtuk megfigyelni, de a folyamatos megtelepedésre utalnak az e korszak leletanyagát megőrző hulladéktároló gödrök.

A terület török kori betelepültségének nyomai a nagyméretű és igen mély gödrök, amelyek nagy számban kerültek elő a területről. Az innen előkerült leletek a korszakból ismert kerámiaanyagot jól reprezentálják: számos talpas tál töredéke, ún. bosnyák kerámia, korszótöredékek, valamint mind gödrökből, mind török kori

rétegből izniki fajansztöredékek. Ezeken felül a Kacsá utcai terület ÉNy-i oldalán egy kőalapfalú, agyagpadlójú török ház részlete is napvilágot látott. Az épület DNy-i sarkánál, ahol a ház fala is beomlott, egy nagy átmérőjű gödörből egy összedőlt török kályha kályhaszemei, egy restaurálható talpas tál és török fajanszcsésze töredékei, valamint nagy mennyiségű faanyag került elő, utóbbiak egy része tetőzsindeként volt azonosítható.

A *Kacsá utca 15–17. sz. telkek területén* a gépi földmunka után elég kevés ásatási felület maradt, mivel az újkori épült pincék a terület kétharmadát elpusztították. A telkek hátsó felére jellemző objektumokat (elsősorban szemétdödröket, árkokat, illetve két házvéget) tártunk fel. Az újkori pincék mellett két kőfalazatú kutat és négy szőlőmagbetöltésű vermet dokumentáltunk.

A török kori szemétdödrök igen változatos képet mutattak. Feltártunk különféle mélységű (1–5 m), kerek és négyzetes alakú gödröket, valamint sekély vermeteket, melyeket az 1684–86 között itt állomásozó császári csapatok ástak és használtak pöcegödörként. A 7. sz. (17. századi) szemétdödr mélyén egy különös módon teljesen épen maradt üvegpalackot találtunk. A halványzöld színű – német területen készült – palack egy tekintélyes méretű falloszt mintáz. *(Az illusztrációt lásd a borító belső fülén!)* Az 5 m mélységet is elérő 19. sz. gödör alsó két méterén épen megmaradt az ácsolt gerendaváz, ennek alapján feltételezhető, hogy kútként használták. Betöltésében ép edények és meglepően sok szépen festett tányér töredéke volt, amely ebben a korszakban még ritkaságnak számított. Területünk legdélebbi szélén egy karóvázas, könnyűszerkezetű épület leégett omladékát bontottuk ki. Az ÉK-i sarokban pedig egy agyaggal tapasztott falú ház déli felét, melynek sárga agyagpadlója volt. Megtaláltuk a délről nyíló ajtó forgatótengelyének alapkövét, amely egy másodlagosan felhasznált, átfaragott, 15. századi nyíláskeret (kapu szárköve) volt, amely gazdag díszítése miatt jelentősebb egyházi építmény része lehetett.

A 15–16. századot kevés leletanyagot tartalmazó szemétdödrök és egy kőfalazatú kút képviselte. Jelentős objektumnak számít viszont a 29. sz., a 14. század első felére datálható verempince. Beásása felül kör alakú volt, fenekén viszont négyzetes alaprajzot mutatott. Járószintjébe közepén egy 80 cm átmérőjű, 30 cm mély gödröcske mélyült. Ezt valószínűleg a tető tartószerkezete tartóoszlopának ásták bele. Bár az újkori pincék roncsolása miatt az objektumnak csak egy részét tudtuk feltárni, a belőle előkerülő leletanyag – mind mennyiségében, mind minőségében – figyelemre méltó, mivel sok késői típusú bekarcolt vonaldíszes fazéktöredéket tartalmazott. Ezenkívül négy különböző alakú (U, V és félköríves medrű), K–Ny-i irányú árkot tártunk fel. A legészakabbra fekvő villásan kettéágazott és benne egy patkolt lóláb feküdt. Az árkokat nem egy időben ásták, a 13. sz. második felétől a 15. sz. elejéig lehetett datálni betöltésüket. Funkciójuk valószínűleg a kertek esővízelvezetését szolgálta.

BENDA JUDIT – ÉDER KATALIN